

Kulturní zprostředkovatelé

I přes nárůst nacionalismu a každodenní tlak na přiznání se k jednomu z národních hnutí žilo v multietnické společnosti českých zemí stále mnoho lidí, kteří ovládali jak český, tak i německý jazyk. Někteří z nich nechtěli být přiřazováni pouze k jedné národnosti. Považovali se za „utrakvisty“, za lidi, kteří patří k české i k německé národnosti, anebo nepřikládali národní příslušnosti vůbec žádný význam. Tito lidé byli často hanlivě označováni jako „národní obojživelníci“.

I když každodenní kontakt mezi česky a německy mluvícími obyvateli českých zemí byl samozřejmou skutečností, politická a kulturní veřejnost žádala jasné „národní stanovisko“. Nehledě na to se někteří dvojazyčně

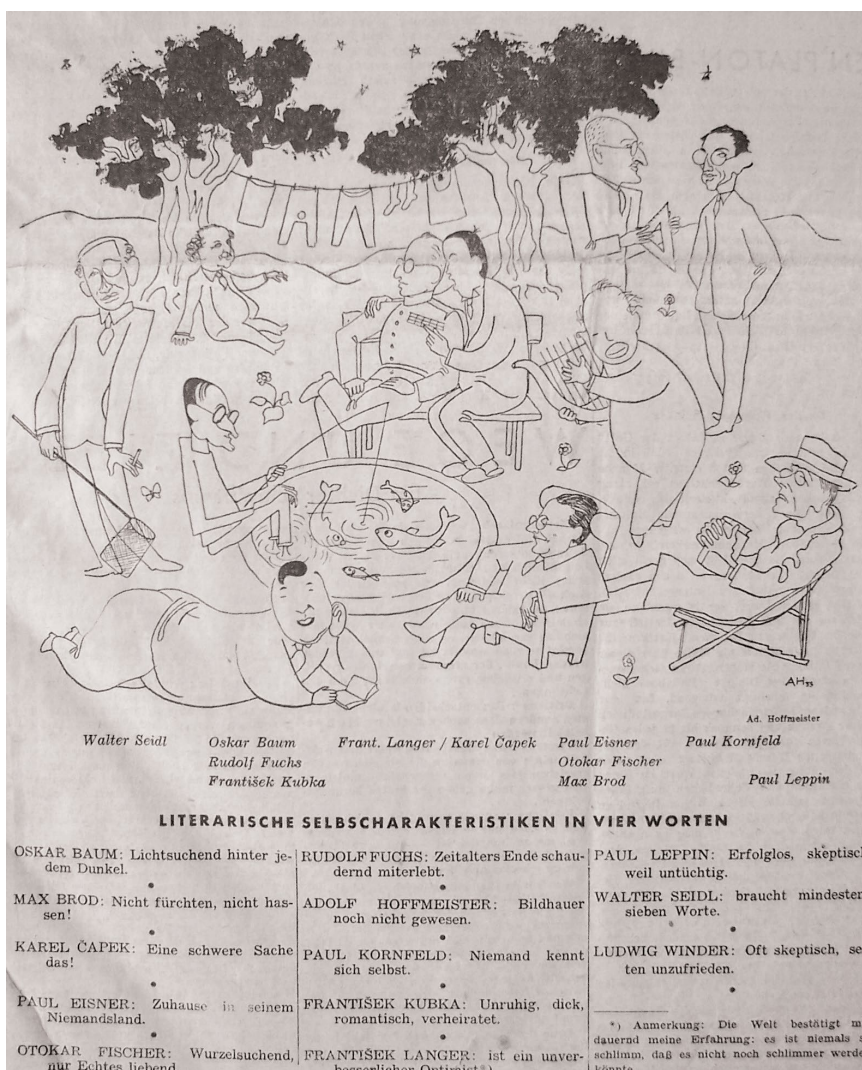
138 – Adolf HOFFMEISTER:

„Pražský Parnass dnes“

Karikatura Adolfa Hoffmeistera vyšla na titulní stránce prvního čísla pražského časopisu *Die Welt im Wort* na podzim 1933. Jeho vydavatelé byli publicista Willy Haas (rodák z Prahy, který se nuceně vrátil z nacistického Německa) a známý překladatel z němčiny do češtiny Otto Pick. Zobrazuje židovské a nežidovské, německo- a českojazyčné spisovatele a překladatele ve zdánlivě idyle básnické hory „Parnass“, kteří se snažili o kulturní výměnu a překládání české literatury do němčiny a německé literatury do češtiny. V karikatuře se tak odráží „anacionální“ program časopisu. Po několika číslech byl časopis kvůli chybějící podpoře zastaven.

Kulturnímu zprostředkování sloužily také časopisy, mezi nimi krátkodobé projekty jako *Herder-Blätter* (*Herderovy listy*), *Der neue Weg* (*Nová cesta*), *Die Welt im Wort* (*Svět ve slově*) nebo *Brücke/Most*. Nejúspěšnější byl však dneska téměř zapomenutý (dvou) týdeník *Die Wahrheit* (*Pravda*), který vycházel v Praze v letech 1921 až 1938 a který si kladl za cíl bojovat proti předsudkům, nacionalismu a antisemitismu.

Die Welt im Wort, 5. října 1933, s. 1

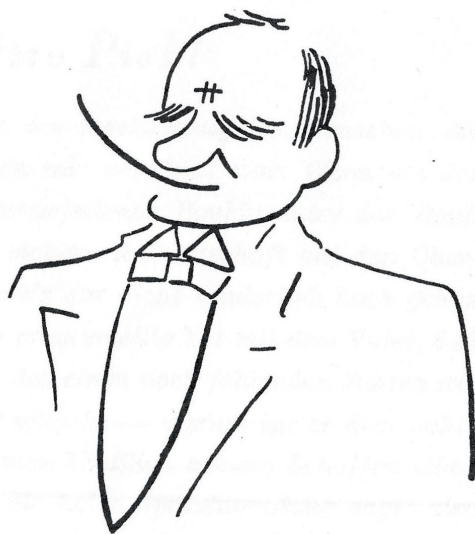

vzdělání, zejména pražští, intelektuálové již před první světovou válkou začali volně scházet a iniciovat překlady literárních děl českých autorů do němčiny a německých autorů žijících v českých zemích do češtiny. Po založení první Československé republiky se jejich činnost ještě rozšířila. Literární překlady vycházely jak v denících (například *Prager Tagblatt* a *Lidové noviny*), tak i ve specializovaných časopisech, antologiích a knihách.

Kdo byli kulturní zprostředkovatelé?

Skupina (pražských) kulturních zprostředkovatelů-překladatelů nebyla jednotná. Narodili se sice většinou v 80. a 90. letech 19. století, měli však rozličné sociální zázemí, pocházeli z různých oblastí českých zemí a měli rozdílné politické, intelektuální a umělecké názory. I když mezi nimi byli též křesťanští či bezkonfesní publicisté, spisovatelé a překladatelé, převažovali zprostředkovatelé židovského původu. Jejich vztah k židovství se nicméně velmi lišil a v různých životních situacích proměňoval. Patřili k nim intelektuálové, kteří se intenzivně zabývali židovskou kulturou a náboženstvím (Jiří/Georg Mordechai Langer), přesvědčení sionisté (Max Brod, Oskar Baum) stejně jako zastánci česko-židovské nebo německo-židovské integrace (František Langer, Otto Pick), židovští socialisté (Rudolf Fuchs) či Židé,

➔ [Zcela běžné příběhy? >](#)
Pavel (Paul) Eisner, s. 23

OTTO PICK

ZUM 50. GEBURTSTAG

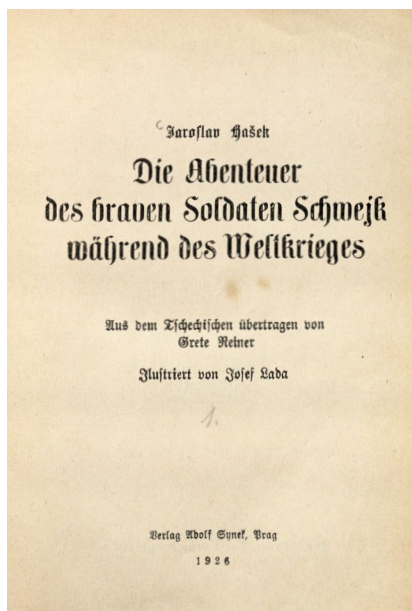
Paul Eisner, Oskar Baum, Max Brod,
Karel Čapek, Ferdinand Deml, Heinrich Fischer, Otokar
Fischer, Oskar Frankl, Rudolf Fuchs, Max Heller,
Paul Leppin, Arnold Marlé, Walter Seidl, Paul Selver,
Václav Tille, Karel Toman, Lev Vohryzek, Franz Werfel,
Ludwig Winder, Ottokar Winicky

139 – Otto Pick

Paul EISNER (vyd.): *Otto Pick zum 50. Geburtstag. Sonderdruck aus Die Brücke-Most*, Praha 1937

Titulní stránka zvláštního čísla dvojjazyčného časopisu *Die Brücke/Most*, které vyšlo při příležitosti 50. narozenin spisovatele a překladatele Otto Picka. Gratulovali mu němečtí i čeští kolegové.

➔ Doma na cestě? > Československo
a uprchlíci před nacismem, s. 221

140 – Titulní strana německého vydání románu *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války* v překladu Grete Reiner z roku 1926

Jaroslav HAŠEK: *Die Abenteuer des braven Soldaten Schwejk während des Weltkrieges*, Praha 1926

kteří se rozhodli přijmout křesťanství (Paul/Pavel Eisner, Otokar Fischer). Přes všechny rozdíly se však svým židovským původem dobrovolně či nuceně zabývali. Všechny spojovala zkušenost nejistého postavení v multietnické společnosti, která podléhala čím dále více nacionalizaci a snaze o dosažení národní homogenity. Měli také zkušenost s různými formami předsudků a nenávisti vůči Židům, které vymezovaly hranice jinak velmi úspěšné integrace Židů do společnosti českých zemí po roce 1867. Když například Otokar Fischer, dramaturg Národního divadla, v roce 1917 vydal hru *Přemyslovci*, zpochybňoval český tisk, zda „židovský“ autor může vůbec napsat „národní drama“. Podobně byli v 20. a 30. letech 20. století německo-nacionalistickými kruhy napadáni Rudolf Fuchs za své překlady Petra Bezruče, Otto Pick pro členství v komisi československé státní ceny za německojazyčnou literaturu v Československu a Max Brod pro její přijetí.

V atmosféře vyhroceného nacionalismu mnozí z nich výslovně chápali překlad jako formu kulturního zprostředkování. Například spisovatel a překladatel Rudolf Fuchs, který považoval češtinu za svůj mateřský jazyk, i když se později rozhodl pro němčinu jako jazyk literární, popsal význam překladu takto: „Překlad je i převáděním přes proud, přes předěl. Ten, kdo překládá, musí být dobrým převozníkem. Musí znát oba břehy.“ K okruhu kulturních zprostředkovatelů za první republiky patřilo i mnoho žen, které však stály více v pozadí zájmu veřejnosti. Milena Jesenská, překladatelka prvních literárních děl Franze Kafky a novinářka, mimo jiné sledovala osud židovských a jiných politických uprchlíků z Německa do Československa po roce 1933. Anna Auředníčková přeložila do němčiny povídky českožidovského autora Vojtěcha Rakouse. Grete Reiner-Straschnow do němčiny převedla román Jaroslava Haška *Osudy dobrého vojáka Švejka* a svým překladem mu dopomohla k světovému věhlasu.

Až donedávna zapomenutí kulturní zprostředkovatelé měli důležitou funkci pro fungování multietnické společnosti v českých zemích. Svým příkladem ukazovali, že společnost se nedá rozdělit podle jasně definovaných jazykových, etnických a kulturních hranic a že identity jednotlivců jsou proměnlivé. Jejich činnost přerval tragický konec multietnické společnosti po roce 1938. Hodnotit však jejich díla a často marginální postavení ve společnosti jako neúspěšná by bylo stejně zavádějící jako jejich romantické idealizování. Kulturní zprostředkování byla v multietnické společnosti každodenní a často samozřejmá praxe.